

‘Mag ik de huidskleur?’

Algemene Culturele Vorming (ACV) verbindt cultuureducatie met burgerschap. Het gaat niet alleen om maken of leren, maar om vragen stellen, samen denken en samenleven.

In het kort

Het thema 'mag ik de huidskleur' laat zien hoe woorden en beelden invloed hebben op hoe wij elkaar zien. Vaak wordt met 'huidskleur' één tint bedoeld, maar er zijn natuurlijk net zoveel huidskleuren als er mensen zijn. Een klein woord kan daarmee een groot verschil maken in hoe we onszelf en anderen begrijpen.

Introductie

De vraag 'mag ik de huidskleur' lijkt klein en onschuldig. Vaak bedoelt een leerling simpelweg een potlood of krijtje van een bepaalde kleur. Maar onder die vanzelfsprekendheid ligt een diepere lading: waarom noemen we één kleur 'huidskleur', alsof dat de standaard is? In werkelijkheid bestaan er evenveel huidskleuren als er mensen zijn.

Dit thema nodigt leerlingen van jong tot oud uit om te onderzoeken hoe taal, beeld en identiteit met elkaar verweven zijn. Eén enkel woord kan gevoelens van uitsluiting oproepen of juist verbondenheid scheppen. Wat we tekenen, hoe we kleuren benoemen en welke beelden we gebruiken, is nooit neutraal: het weerspiegelt hoe we naar onszelf en naar anderen kijken.

In dit lespakket brengen we kunst en burgerschap samen. Leerlingen ervaren door tekenen, kleuren mengen en creëren dat iedereen een eigen tint heeft en dat alle tinten waardevol zijn. Tegelijk oefenen ze in gesprek en reflectie: wat betekent het als jouw kleur er niet tussen zit? Hoe maak je jezelf zichtbaar in woorden én beelden? En hoe helpt kunst om diversiteit en verbondenheid te laten zien?

Het thema sluit aan bij de kern van ACV: leren kijken met nieuwe ogen, leren denken en voelen met elkaar en samen bouwen aan een wereld waarin iedereen gezien wordt. De lessen nodigen uit tot nieuwsgierigheid, creativiteit en dialoog, bij kleuters tot jongeren in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

De lessen zijn praktisch opgezet en kunnen direct uitgevoerd worden met basismaterialen als papier, kleurpotloden, verf of wasco. Verdieping is mogelijk door de inhoud en suggesties in *EigenlijkWijs* en met de *Filosofiekaarten* die daarbij horen.

Achtergrond en relevantie

In een tijd waarin zichtbaarheid, diversiteit en representatie steeds meer in het publieke debat staan, is het thema 'mag ik de huidskleur' actueler dan ooit. Het laat zien hoe ogenschijnlijk kleine woorden en beelden diepe invloed kunnen hebben op hoe we elkaar zien, benoemen en waarderen.

Leerlingen groeien op in een samenleving waar taal en beeld voortdurend richting geven: via kleurpotloden in de klas, emoji's op de telefoon, filters op sociale media of beelden in reclame en kunst. In die context wordt het gesprek over huidskleur meer dan een praktische vraag: het raakt aan vragen over identiteit, gelijkwaardigheid en inclusie.

Dit pakket maakt zulke thema's tastbaar en bespreekbaar, juist omdat iedere leerling zich dagelijks tot kleur en beeld verhoudt. Een krijtje kan de aanleiding worden voor een gesprek over jezelf en de ander. Een collage kan leiden tot inzicht in hoe diversiteit ons samenleven rijker maakt. Een kunstwerk kan het begin zijn van een reflectie op respect en verbondenheid.

Binnen het ACV-curriculum staat dit thema daarmee op het snijvlak van persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke positionering. Leerlingen oefenen in het tonen van zichzelf én in het luisteren naar de ander. Ze ontdekken dat kunst en taal niet neutraal zijn, maar instrumenten waarmee we de wereld en elkaar betekenis geven.

Voor wie?

Dit pakket is bedoeld voor:

- basisschool: kleuters (groep 1-2), midden- en bovenbouw (groep 3-4, groep 5-6 en 7-8);
- voortgezet onderwijs: onderbouw (klas 1-2);

- leerkrachten en docenten die kunst, burgerschap, taal, filosofie en inclusie & diversiteit willen verbinden in één betekenisvolle les.

Het pakket sluit aan bij scholen die thematisch willen werken aan diversiteit, inclusie, positieve groepsvorming en wereldburgerschap. De lessen zijn inzetbaar als een themamiddag van 3 uur of als twee afzonderlijke lessen van 1,5 uur. Ze kunnen geïntegreerd worden in kunstvakken, mens & maatschappij of mentorlessen.

Centrale leergebieden

De centrale leergebieden zijn: 'Ik als Burger', 'Ik en Jij', 'Ik denk dus ik ben' en 'Kunst in ontwikkeling', met de domeinen Burgerschap, Inclusie & Diversiteit, Antipestprotocol, Filosofie, Taal en Kunst.

Leerlingen werken toe naar een eigen onderzoeks- of ontwerpvraag, bijvoorbeeld:

- Wat bedoelen we eigenlijk met het woord 'huidskleur'?
- Hoe voelt het als jouw kleur er niet bij zit?
- Hoe kan kunst laten zien dat alle tinten waardevol zijn?
- Op welke manieren kan taal bijdragen aan inclusie of juist aan uitsluiting?
- Hoe kan ik mijn eigen identiteit en die van anderen zichtbaar maken in beeld en woorden?

Kern van het pakket

De kern van dit pakket is: leerlingen leren door kunst, taal en filosofie dat er niet één huidskleur bestaat, maar dat diversiteit een bron is van rijkdom, verbondenheid en gelijkwaardigheid.

Huidskleur vormt daarbij het venster op:

- **identiteit:** wie ben ik en hoe wil ik gezien worden;
- **taal:** hoe beïnvloedt taal hoe we elkaar begrijpen en benoemen;
- **inclusie:** hoe voelt het om erbij te horen – of juist niet;
- **beeld en kunst:** hoe verbeelden kunstenaars diversiteit vroeger en nu;
- **samenleven:** hoe kunnen we een veilige en inclusieve groep vormen?

Algemene informatie

Aantal lessen en duur

- **Aanbevolen tijdsinvestering:** 3 uur per groep.
- **Inhoudelijke focus:** identiteit, diversiteit, burgerschap, taal en beeldvorming, inclusie en groepsvorming, kunst en creatief verbeelden. Rijk aan persoonlijke reflectie, filosofische dialoog en kunstzinnige expressie.
- **Lesindeling:** één themales per groep voor een themamiddag van 3 uur of twee blokken van ± 1,5 uur. Kan schoolbreed afgesloten worden met een gezamenlijke expositie of presentatie.

Leergebieden & domeinen vanuit ACV - EigenlijkWijs

- **Ik als Burger** → Burgerschap, Antipestprotocol
- **Ik en Jij** → Inclusie & Diversiteit
- **Ik denk dus ik ben** → Filosofie, Taal
- **Kunst in ontwikkeling** → Tekenen en schilderen

Kerdoelenoverzicht kort

De kerndoelen die in dit pakket verwerkt zijn, zijn de nieuwe (concept)kerndoelen die zijn opgesteld door het SLO (2024-2025). De volgende kerndoelen komen via de leerdoelen in dit themapakket geheel of gedeeltelijk aan bod:

Domein	Kerdoelen (2025, SLO)
Kunst en cultuur (concept)	KC1 Creatieve maak- en denkstrategieën; KC2 Reflecteren op creatieve vermogens; KC3 Betekenis geven; KC4 Verbeelden en creëren; KC5 Kunstzinnige technieken en vaardigheden; KC7 Kunst en cultuur in context
Burgerschap (concept)	B1 Schoolcultuur; B2 Diversiteit; B4 Maatschappelijke betrokkenheid; B6 Maatschappelijke vraagstukken
Nederlands (concept)	N4 Voert gesprekken; N5 Ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker; N6 Toont inzicht in taal als systeem; N7 Verkent het gebruik van taal
Mens en maatschappij (concept)	MM1 Denkwijzen; MM2 Vraagstukken; MM3 Wereldbeeld; MM7 Doorwerking van het verleden; MM10 Diversiteit

Passende video's en fragmenten (met URL's)

Doelgroep	Titel en link	Korte omschrijving
Alle groepen	Schilderschool Rob de Reus – Huidskleur* https://www.youtube.com/watch?v=F6m1tytgJeE	Een korte video over verschillende huidtinten, dit kun je ook doen met schoolverf en zelfs met wasco! (2:47 minuten)
Onderbouw	<i>De Boterhamshow</i> – Anders zijn https://schooltv.nl/video-item/anders-zijn	Jasper is niet helemaal gelukkig met zichzelf. Hij zou soms liever iets anders willen zijn. Is gewoon Jasper zijn niet gewoon goed genoeg? (3:06 minuten)
Midden- en bovenbouw	<i>Het Klokhuis</i> – Waarom heeft iedereen een andere huidskleur? https://schooltv.nl/video-item/waarom-heeft-iedereen-een-andere-huidskleur-veel-of-weinig-pigment?	Uitleg over huidskleur en pigment; visueel en goed begrijpbaar. (1:34 minuten)
Midden- en bovenbouw	<i>Het Klokhuis</i> – Wat is racisme? https://schooltv.nl/video-item/wat-is-racisme-ongelijke-behandeling-vanwege-huidskleur-of-afkomst	Uitleg van de basisbegrippen over racisme en huidskleur; goed als startpunt voor een gesprek. (1:33 minuten)
Midden- en bovenbouw en VO	Clipphanger – Wat is diversiteit? https://schooltv.nl/video-item/wat-is-diversiteit-clipphanger	Breder perspectief op diversiteit; bruikbaar voor huidskleur en cultuur. (1:33 minuten)
Midden- en bovenbouw en VO	<i>NOS jeugdjournaal</i> – Rosalia wordt gediscrimineerd met haar huidskleur ...* https://www.youtube.com/watch?v=H8y31pBigAU	Voorbeeld van discriminatie op huidskleur; krachtige case voor reflectie. (2:51 minuten)
Bovenbouw en VO	<i>De wonderjaren</i> – Maken kleuters een onderscheid in huidskleur ...* https://www.youtube.com/watch?v=_Qp7hrCJgAo	Experimentvideo over onderscheid maken op huidskleur; kritisch materiaal. (11:20 minuten)

VO	Universiteit van Nederland – RAS/RACISME* https://www.youtube.com/watch?v=xGLa-qnLmVA	Letten kinderen op iemands huidskleur of zijn ze 'kleurenblind'? (15:13 minuten)
VO en verdieping	2Doc – Wit is ook een kleur (VPRO) https://www.npodoc.nl/documentaires/2016/12/wit-is-ook-een-kleur.html	Documentaire over kleur, racisme en witte privileges; geschikt voor verdieping. (50:12 minuten)
VO en verdieping	Klasse – Naima Charkaoui over racisme op school: zie jij meer dan het oog?* https://www.youtube.com/watch?v=xPA7R2QUmcs	Interviewvideo met maatschappelijke context; verdieping voor de rol van de leerkracht / docent. (18:27 minuten)

* Deze links verwijzen naar filmpjes op YouTube en worden mogelijk voorafgegaan door reclame.

Hoe werkt het pakket?

Dit themapakket bestaat uit één thema's per groep die je over meerdere momenten kunt verdelen (3 uur aan lesinhoud). De les is opgebouwd rond de vijf fasen van de ACV-leercirkel: verwonderen, oriënteren, onderzoeken, uitvoeren en reflecteren. Binnen elke fase werken leerlingen aan betekenisvolle doelen die taal, burgerschap, kunst, filosofie en diversiteit & inclusie met elkaar verbinden. Het pakket is geen kant-en-klare methode, maar een inhoudelijke leidraad. Je kunt de lessen naar eigen inzicht aanpassen aan:

- jouw leerlingen en hun beleavingswereld;
- actuele vragen of gebeurtenissen in de klas of samenleving;
- jouw eigen stijl en voorkeuren als leerkracht of docent.

Van kerndoel naar lesdoel

Elke les is afgestemd op de herziene SLO-kerndoelen (2025) en gekoppeld aan de ACV-aanbodsdoelen. Zo ontstaat een duidelijke lijn: Kerndoel → Aanbodsdoelen (per domein) → Schoolbrede leerdoelen → Lesdoelen per groep.

De belangrijkste **leergebieden** (en domeinen) uit *EigenlijkWijs* in dit pakket zijn:

- Ik als Burger (Burgerschap, Antipestprotocol);
- Ik en Jij (Inclusie & Diversiteit);
- Ik denk dus ik ben (Filosofie, Taal);
- Kunst in ontwikkeling (Kunst & Cultuur).

Overzicht kern- en aanbodsdoelen per domein

Burgerschap

Aanbodsdoel	Kerndoel(en)
Openstaan voor gevoelens en emoties van anderen in verschillende situaties	B1, B2
Ervaren dat situaties gevoelens oproepen die niet voor iedereen hetzelfde zijn	B2
Je inleven in en rekening houden met gevoelens, wensen en opvattingen van anderen	B1, B2
Verkennen van overeenkomsten en verschillen in opvattingen en gewoonten	B2, B4; MM10
Verwoorden van gevoelens en standpunten in gesprekken met anderen	B1; N3, N4
Bespreken van situaties waarin mensen buitengesloten of niet gehoord worden	B2, B4
Onderzoeken wat het betekent om respect te tonen voor anderen en hun keuzes	B2, B4
Bespreken van maatschappelijke vraagstukken rondom gelijkheid en discriminatie	B6; MM10

Antipestprotocol

Aanbodsdoel	Kerdoel(en)
Herkennen van pestgedrag in de klas of groep	B1, B2
Bespreken van situaties waarin iemand wordt buitengesloten	B2, B4
Oefenen met manieren om iemand te betrekken bij de groep	B1, B4
Bespreken van voorbeelden van uitsluiting op basis van uiterlijk, gedrag of voorkeur	B2, B4
Nadenken over hoe je kunt bijdragen aan een fijne sfeer in de klas	B1, B4
Verkennen van de betekenis van veiligheid, vertrouwen en inclusie	B1, B2

Inclusie & Diversiteit

Aanbodsdoel	Kerdoel(en)
Praten over wie je bent en wat jou uniek maakt	B1; N5
Onderzoeken wat het betekent om erbij te horen	B4
Leren dat iedereen gelijke rechten heeft, ongeacht uiterlijk, gender of achtergrond	B2; MM10
Nadenken over je eigen vooroordelen of eerste indrukken	B2, B4
Verkennen hoe je met taal inclusief en respectvol kunt spreken	B2; N5
Ontdekken dat diversiteit verrijkend is voor een groep of samenleving	B5; MM4

Filosofie

Aanbodsdoel	Kerdoel(en)
Kennismaken met filosofische vragen over jezelf, de wereld en het leven	MM1, MM2
Verkennen van begrippen als vrijheid, identiteit, geluk en rechtvaardigheid	MM1, MM6
Onderzoeken wat goed of slecht is aan de hand van concrete situaties	B4; MM, MM6
Nadenken over wie je bent en wat jou uniek maakt	B1; N7
Bespreken van verschillende standpunten bij een moreel dilemma	B2, B6; MM2
Oefenen met het beargumenteren van een eigen standpunt	B3; N3, N4
Verkennen van het begrip 'waarheid' en hoe mensen daar verschillend over denken	MM1, MM2
Onderzoeken van de invloed van taal op hoe je denkt en voelt	N5, N6, N7
Bespreken hoe jouw ideeën veranderen door gesprekken met anderen	B4; N4, N5

Taal

Aanbodsdoel	Kerdoel(en)
Onderzoeken hoe woorden verschillende betekenissen kunnen hebben	N6
Verkennen van de relatie tussen taal en identiteit	N7
Bespreken hoe taal sociale machtsverhoudingen kan beïnvloeden	B2; N7
Oefenen met het benoemen van gevoelens, gedachten en observaties	N5
Oefenen met taal als middel voor verbinding en empathie	N5, N7

Kunst in ontwikkeling

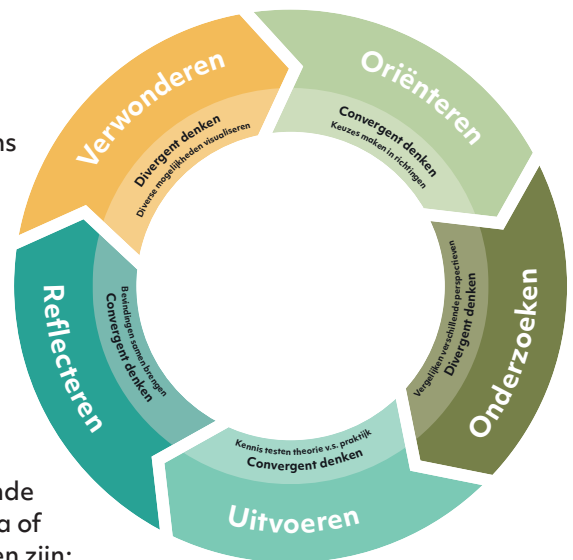
Aanbodsdoel	Kerndoel(en)
Ontwerpen vanuit verbeelding en nieuwsgierigheid	KC1
Experimenteren met compositie, kleurgebruik of beweging (bijvoorbeeld huidtinten mengen)	KC1
Reflecteren op eigen werk en hoe het tot stand is gekomen	KC2
Bespreken wat een kunstwerk oproept bij jezelf en anderen	B2; KC2, KC3
Onderzoeken welke boodschap of emotie in een werk zit	KC3
Kunst gebruiken om een persoonlijke boodschap over te brengen	KC3
Creëren van een kunstwerk dat iets zegt over jezelf	B2; KC4
Vertalen van maatschappelijke thema's (zoals diversiteit en identiteit) in kunst	B4; KC4
Toepassen van beeldaspecten zoals kleur, vorm en, compositie	K5
Herkennen dat kunst ook iets zegt over de tijd waarin ze gemaakt is (bijvoorbeeld oude meesters en huidskleur)	KC7

Themabrede leerdoelen

- **Leerlingen leren ervaren dat er niet één huidskleur bestaat, maar een veelheid aan tinten die allemaal waardevol zijn.**
Zij ontdekken dat diversiteit zichtbaar is in kleuren, maar ook in ervaringen, perspectieven en identiteiten.
- **Leerlingen leren openstaan voor gevoelens, ervaringen en opvattingen van anderen.**
Zij oefenen met empathie, luisteren en het erkennen dat situaties door verschillende mensen anders beleefd worden.
- **Leerlingen leren onderzoeken hoe taal invloed heeft op hoe wij elkaar zien en begrijpen.**
Ze ontdekken dat woorden zoals "huidskleur" geladen zijn en leren alternatieven benoemen die meer recht doen aan diversiteit.
- **Leerlingen leren reflecteren op uitsluiting en erbij horen.**
Zij denken na over wat het betekent om wel of niet gezien te worden en oefenen in het creëren van een inclusieve groep waarin iedereen meetelt.
- **Leerlingen leren respectvol met verschillen omgaan.**
Ze ontdekken dat iedereen unieke eigenschappen, achtergronden en verhalen heeft, en dat respect tonen de basis vormt voor samenleven en samenwerken.
- **Leerlingen leren hun eigen identiteit te verkennen en te verwoorden.**
Zij onderzoeken wat hen uniek maakt, welke woorden en beelden daarbij passen, en hoe zij zichzelf creatief en talig zichtbaar kunnen maken.
- **Leerlingen leren kunst te gebruiken als middel om gevoelens, ideeën en maatschappelijke thema's te verbeelden.**
Zij ervaren hoe kleur, vorm en symboliek ingezet kunnen worden om een boodschap over diversiteit, identiteit en verbondenheid uit te drukken.
- **Leerlingen leren reflecteren op kunst en cultuur als spiegels van tijd, samenleving en waarden.**
Zij ontdekken dat kunsthistorische en culturele contexten laat zien (zoals oude meesters die huidskleuren met onverwachte kleuren verbeeldden) en verbinden dit aan actuele thema's.
- **Leerlingen leren filosofische vragen stellen bij vanzelfsprekendheden.**
Zij oefenen in het onderzoeken van begrippen als "huidskleur", "identiteit" en "gelijkheid", en ervaren dat er meerdere perspectieven en antwoorden mogelijk zijn.
- **Leerlingen leren verantwoordelijkheid nemen voor de sfeer en veiligheid in hun groep of klas.**
Zij ervaren dat een veilige en inclusieve omgeving ontstaat wanneer iedereen actief bijdraagt, grenzen respecteert en opkomt voor zichzelf én voor de ander.

Opbouw van het themapakket vanuit de ACV-leercirkel

Met de leercirkel van ACV uit *EigenlijkWijs* leren kinderen volgens een herkenbare cyclus. Elk themapakket en elke les per groep zijn opgebouwd aan de hand van deze vijf fasen.

1 Verwonderen

De intrinsieke vraag activeren: wie ben ik en hoe verhoud ik mij tot ...?

De eerste fase draait om verwondering: het prikkelen van nieuwsgierigheid en het activeren van intrinsieke motivatie. Dit gebeurt door een prikkelende vraag, een kunstwerk, een maatschappelijk dilemma of een onverwachte ervaring. De achterliggende vragen zijn:

- Wie ben ik?
- Hoe verhoud ik mij tot de wereld?
- Welke rol speel ik in dit vraagstuk?

2 Oriënteren

Vooronderstellingen formuleren: wat weten we al?

In deze fase onderzoeken leerlingen hun voorkennis en formuleren ze een veronderstelling: een eerste standpunt of aanname over het onderwerp. Ze brengen in kaart wat ze al weten en welke aanvullende kennis ze nodig hebben. Dit proces activeert zowel gekristalliseerde intelligentie (opgeslagen kennis) als vloeibare intelligentie (verbanden leggen tussen bestaande inzichten).

3 Onderzoeken

Dialogo aangaan: hoe verhouden andere perspectieven zich tot mijn veronderstelling?

Leerlingen onderzoeken alternatieve perspectieven, tegenargumenten en kritische vragen. Ze verleggen hun blik en testen hoe hun standpunt zich verhoudt tot andere opvattingen. Dit kan door interviews, experimenten, veldonderzoek of het analyseren van bronnen.

4 Uitvoeren

Veronderstelling toetsen in de praktijk: werkt het?

De conclusie die uit de vorige fasen voortkomt, wordt getoetst in de praktijk. Leerlingen voeren experimenten uit, maken een creatief product of testen een model. Dit is de fase waarin ideeën worden omgezet in actie en waarin leerlingen leren van het maakproces en iteratief werken.

5 Reflecteren

Nieuwe vragen stellen: wat hebben we geleerd?

In deze fase komen leerlingen tot een conclusie: ze reflecteren op het hele leerproces en benoemen wat ze geleerd hebben op het gebied van kennis én denkvaardigheden. Ze formuleren nieuwe vragen, wat hen terugbrengt naar de eerste fase van de cyclus.

Integratie woordenschat

De leerlingen ontdekken nieuwe woorden die gerelateerd zijn aan het thema. Geef belangrijke woorden een plek op bijvoorbeeld een leerwand. Visualiseer door middel van grafische modellen, zoals de paraplu of de woordkast.

In de volgende woordenlijsten zie je welke woorden je expliciet kunt inoefenen voor het vergroten van de woordenschat. Selecteer woorden die passen bij jouw onderwijspraktijk en voeg gerust naar eigen inzicht woorden toe.

Groep 1-2 (kleuters) Doel: spelenderwijs kennismaken met begrippen rondom kleur, uiterlijk en samenhangigheid. Woordenschat: • blij • dezelfde • donker / licht • gevoel • groep • hard / zacht • huid • hetzelfde • kleur • mengen / mengkleur • potlood / krijtje • samen • tekenen • tint • trots • verschillend • vriendschap	Groep 3-4 Doel: bewustwording dat 'huidskleur' niet één kleur is en dat taal invloed heeft op hoe we elkaar zien. Woordenschat: • afbeelding • anders • donker / licht • erbij horen • gevoel • gelijkwaardig • hetzelfde • huidtinten • identiteit • keuze • mengen • respect • samen • taal • uiterlijk • verschil • verschillend	Groep 5-6 Doel: verdieping in de betekenis van taal, beeld en culturele achtergrond. Woordenschat: • afkomst • beeldvorming • collage • cultuur • diversiteit • expressie • gelijkwaardigheid • groepsdruk • huidtinten • identiteit • inclusive • oordeel • perspectief • samenleving • stereotype • uitsluiting • verbondenheid
Groep 7-8 Doel: kritisch nadenken over stereotypen, beeldtaal en maatschappelijke invloeden. Woordenschat: • beeldtaal • discriminatie • diversiteit • expressie • gelijkwaardigheid • huidskleur • identiteit • inclusie • inspiratiebron • lichaamsbeeld • maatschappij • perspectief • stereotype • statement • vrijheid • vooroordeel	Onderbouw VO Doel: reflecteren op de invloed van taal en beeld in geschiedenis, kunst en samenleving. Woordenschat: • autonomie • artistieke expressie • beeldcultuur • beeldvorming • discriminatie • diversiteit • dialoog • ethisch • framing • historisch perspectief • identiteit • inclusie • kolonialisme • macht • perspectief • stereotype • statement • taalgebruik	Actieve woordenschatontwikkeling tips • Gebruik nieuwe themawoorden zelf actief in je taal. Leg uit, definieer en geef voorbeelden. • Laat leerlingen de woorden hardop gebruiken: in zinnen, verhalen, gesprekken en reflecties. • Werk coöperatief: leerlingen leggen woorden aan elkaar uit of spelen raad- of uitlegspelletjes. • Combineer woorden met beelden en ervaringen (foto's, tekeningen, collages, kunstwerken). • Stimuleer reflectie: laat leerlingen bij evaluatievragen expliciet themawoorden gebruiken. • Hoe vaker leerlingen de woorden uitspreken en inzetten in een betekenisvolle context, hoe sterker ze beklijven.

Alle kleuren horen erbij

Thema-inleiding (voorleestekst voor in de kring)

Vandaag gaan we kijken naar iets wat iedereen heeft: onze huid.
Kijk eens naar je handen. Zie je ze? Voel er maar even aan ...

Is jouw huid precies hetzelfde als die van je buur?
Nee, hè? Soms is huid licht, soms donker. Soms met sproetjes, soms een beetje rood. Soms glanzend, soms bleek.
Toch hoor je vaak kinderen zeggen: 'Mag ik de huidskleur?'
En dan bedoelen ze meestal één potlood: lichtroze of beige.

Maar ... bestaat dé huidskleur wel?
Als we allemaal onze handen naast elkaar leggen, zien we het meteen:
jouw kleur is niet dezelfde als die van mij
en mijn kleur is weer niet dezelfde als die van een ander.
Iedereen heeft een eigen kleur.
Net zo uniek als je naam. Net zo eigen als je lach.

Vandaag gaan we ontdekken dat er net zoveel huidskleuren bestaan als er mensen zijn.
We gaan kijken, vergelijken en misschien zelfs kleuren mengen om onze eigen kleur te maken.

En weet je wat het mooiste is?
Alle kleuren horen erbij.
Alle kleuren samen maken een groep
en in die groep hoort iedereen.

Lesdoelen

- Waarnemen en vergelijken – Leerlingen ontdekken dat er veel verschillende huidskleuren bestaan en benoemen overeenkomsten en verschillen op een respectvolle manier.
- Taal en gevoel – Leerlingen koppelen gevoelens en gedachten aan hun kleurkeuze en leren woorden geven aan emoties en voorkeuren.
- Creatieve expressie – Leerlingen maken een zelfportret of handafdruk waarbij ze de kleuren bewust kiezen en mengen.
- Sociale verbondenheid – Leerlingen ervaren en verwoorden dat iedereen erbij hoort en dat alle kleuren samen één geheel vormen.

Taalontwikkeling

Actieve woordenschat

blij, dezelfde, donker / licht, gevoel, groep, hard / zacht, huid, hetzelfde, kleur, mengen / mengkleur, potlood / krijtje, samen, tekenen, tint, trots, verschillend, vriendschap

Taalroutines

- Mijn kleur is ...
- Ik voel me ...
- Wij horen allemaal bij elkaar omdat ...

Gesprekstips

- Stel open vragen en laat leerlingen in hun eigen woorden antwoorden.
- Gebruik pictogrammen voor ondersteuning.

Benodigheden

- Groot vel papier of karton voor de groepsposter 'alle kleuren horen erbij'
- A4- en A3-papier voor portretten of handafdrukken
- Kleurpotloden, wasco en verf in diverse huidtinten
- Verf (rood, geel, bruin, wit) en paletten of bakjes om tinten te mengen
- Spiegels (handspiegels of een klassenspiegel)
- Doekjes, schorten, waterbakjes
- Pictogrammen of kaartjes voor gevoelens en kleuren (blij, trots, donker, licht, bijzonder) (optioneel)
- Digibord met korte video of foto's van kinderen wereldwijd (optioneel)

De vijf fasen van de leercirkel

Verwonderen (15-20 minuten)

Doel: leerlingen tonen nieuwsgierigheid voor het thema en maken het onderwerp gezamenlijk betekenisvol door eerste ideeën te verkennen.

Activiteit

- Zet de leerlingen in de kring. Vraag: 'Kijk eens naar je handen. Welke kleur hebben ze? Zijn alle handen hetzelfde?'
- Laat leerlingen in tweetallen hun handen naast elkaar leggen en ze samen vergelijken.
- Pak een doos met standaardkleurpotloden en vraag: 'Welk kleurpotlood is de huidskleur?'
- Laat leerlingen reageren en zich erover verwonderen dat er vaak maar één kleur zo genoemd wordt.

Taal-denkgesprek in de kring

Ondersteun het gesprek met open vragen, waarbij kleuters ontdekken dat er geen 'juist' antwoord is, maar dat er veel perspectieven bestaan:

- Hoe zou jij je voelen als jouw kleur er niet bij zat?
- Is er een kleur die bij iedereen zou passen? Of juist niet?
- Kun je je anders voelen als je iets anders doet of draagt?
- Wat betekent het als iemand zegt: 'Jij hebt een andere kleur dan ik'?

Gesprekstips

- Herhaal of spiegel antwoorden: 'Jij zegt dat het niet eerlijk voelt, jij zegt dat het niet uitmaakt. Hoe kan dat verschil?'
- Gebruik handen in de kring als visueel anker: laat leerlingen hun uitspraken koppelen aan wat ze zien.

Oriënteren (25-30 minuten)

Doel: leerlingen ontdekken dat er meerdere tinten bestaan en verbinden deze aan gevoelens en woorden.

Activiteit

- Laat een set huidtinten-krijtjes of -verf zien. Nodig leerlingen uit om een kleur te kiezen die het meest op hun huidskleur lijkt.
- Geef spiegels: leerlingen kijken naar zichzelf en vergelijken de huid van hun gezicht met de gekozen kleur.
- Vraag door: 'Waarom kies jij die kleur? Hoe voelt dat? Zou een ander die kleur ook voor jou kiezen?'
- Schrijf de antwoorden op een groot vel in een woordweb rond 'mijn kleur'. Gebruik pictogrammen om gevoelens zichtbaar te maken.
- Toon foto's of een korte video van kinderen wereldwijd en bespreek: 'Welke kleuren zie je? Lijken die kinderen op ons?'

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als we allemaal dezelfde kleur tekenen?
- Kun je trots zijn op je eigen kleur? Waarom?
- Hoeveel kleuren hebben we eigenlijk nodig om iedereen in de wereld te tekenen?

Onderzoeken (35-40 minuten)

Doel: leerlingen mengen kleuren op een speelse manier en benoemen de verschillende tinten die ze creëren.

Activiteit

- Laat leerlingen samen verf mengen in kleine groepjes: bruin en wit, bruin en geel, bruin en rood.
- Geef opdrachten:
 - Maak de kleur lichter / donkerder.
 - Maak een warme tint.
 - Maak een kleur die je nog niet eerder zag.
- Laat leerlingen de nieuwe tinten benoemen en koppelen aan elkaar of zichzelf.
- Leg alle gemaakte kleuren naast elkaar op een groot vel. Vraag: 'Hoeveel tinten hebben we nu ontdekt? Past iedereen erbij?'

Knipmoment: na ± 90 minuten kan de les hier eventueel afgerond worden met een korte kringreflectie en later worden hervat bij 'uitvoeren'.

Uitvoeren (60-65 minuten)

Doel: leerlingen maken hun eigen kleur zichtbaar en ervaren trots in het delen van hun unieke bijdrage.

Opdracht: maak een zelfportret of handafdruk waarin je jouw eigen kleur laat zien. Combineer dit met eenvoudige vormen of versieringen die bij jou horen.

Werkvormen

- Handafdruk schilderen: leerlingen maken hun eigen handafdruk in hun gemengde tint.
- Zelfportret tekenen: gebruik spiegels zodat leerlingen zichzelf kunnen bekijken terwijl ze een gezicht tekenen.
- Samenposter: alle handafdrukken of portretten worden samen op een groot vel geplakt, zodat het geheel zichtbaar wordt.
- Versieroptie: leerlingen voegen favoriete kleuren, glitters of symbolen toe (bijvoorbeeld hartjes of sterretjes).

Proces

- Oefen eerst in kleine groepjes met verf mengen.
- Laat de leerlingen daarna individueel kiezen hoe ze zichzelf willen weergeven in een tekening of handafdruk.
- Kijk samen hoe al die verschillende werkjes één groot kunstwerk vormen.

Feedbackmoment

Laat leerlingen in een kleine kring vertellen: 'Dit ben ik. Ik koos deze kleur omdat ...'

Reflecteren (20-25 minuten)

Doel: leerlingen kijken terug op hun ervaringen, benoemen daarbij hun gevoelens en geven betekenis aan wat zij hebben gedaan en ontdekt.

Activiteit

- Kijk samen naar de groepsposter. Vraag:
 - Wat zie je?
 - Welke kleuren hebben we allemaal ontdekt?
 - Hoort iedereen erbij? Hoe zie je dat?
- Laat leerlingen zinnen afmaken:
 - Mijn kleur is ...
 - Ik voel me ...
 - Samen zijn wij ...
- Sluit af met een complimentenronde: iedere leerling kiest één werk van een andere leerling en zegt waarom hij of zij dit werk mooi vindt.

Taal-denkgesprek in de kring

- Hoe voelt het dat we samen zoveel kleuren hebben ontdekt?
- Wat betekent het als we zeggen: 'Iedereen hoort erbij'?
- Zijn we nu anders gaan kijken naar het woord 'huidskleur'? Hoe?
- Kun je bedenken hoe het is voor kinderen als hun kleur er níet bij zit?

Gesprekstips

- Gebruik een praatstok of kaartje zodat iedereen aan bod komt.
- Benadruk dat er geen fout antwoord is.
- Sluit positief af met de kernzin: 'Alle kleuren horen erbij.'

Afsluiting

De les sluit af met de gezamenlijke poster 'alle kleuren horen erbij'. Dit kunstwerk laat zien dat iedereen uniek is en toch bij de groep hoort. Hang de poster zichtbaar op in de klas of in de gang als blijvend symbool van verbondenheid.

Differentiatie

Extra ondersteuning

- Werk met pictogrammen en kleurenkaarten.

- Laat leerlingen wijzen of kiezen in plaats van benoemen.
- Begeleid kleine groepjes bij het mengen.

Uitdaging

- Laat leerlingen nieuwe namen verzinnen voor de gemaakte kleuren (bijvoorbeeld honingkleur, zonnebruin).
- Stel filosofische vragen: 'Wat als iedereen dezelfde kleur had?'
- Laat leerlingen tweetallen vormen en elkaars portret tekenen.

Verlenging

- Maak een klasboekje 'onze kleuren' met portretten en uitspraken.
- Organiseer een mini-expositie in de klas of gang.

Rubric

Doel: deze rubric helpt om het leerproces van kleuters zichtbaar te maken op het gebied van waarneming, denken, expressie, samenwerking en taal rondom het thema 'mag ik de huidskleur'. De observatiepunten zijn gekoppeld aan de vijf fasen van de ACV-leercirkel. De rubric ondersteunt formatief evalueren tijdens de les, reflectie achteraf en kan gebruikt worden voor portfolio-opbouw of oudergesprekken.

Les (fasen)	Competentie-gebied	Beginnend	Ontwikkelend	Gevorderd
Verwonderen	Waarnemen en denken	Ziet losse verschillen (licht / donker, groot / klein) maar benoemt ze nog niet of noemt 'huidskleur' als één kleur.	Benoemt eenvoudige overeenkomsten en verschillen ('jij bent lichter', 'ik ben donkerder').	Legt eigen verbanden en verwoordt dat iedereen een eigen kleur heeft.
Oriënteren	Zintuiglijk ontdekken en taalontwikkeling	Wijst of kiest een kleur zonder toelichting.	Kiest een tint en koppelt deze aan zichzelf met een kort woord of gevoel ('dat ben ik').	Kiest bewust een tint en geeft uitleg waarom die past ('ik ben deze kleur omdat ...', 'ik voel me blij bij deze kleur').
Onderzoeken	Sociaal inzicht en verschillen herkennen	Neemt waar dat anderen een andere kleur kiezen.	Stelt vragen of maakt opmerkingen over verschillen tussen kleuren.	Toont nieuwsgierigheid en respect: vraagt door naar keuzes van anderen en benoemt dat iedereen uniek is.
Uitvoeren	Creatief denken en zelfexpressie	Kleurt of schildert zonder bewust verband met zichzelf.	Maakt een kunstwerk dat past bij de eigen tint en vertelt er iets korts over.	Creëert bewust een beeld (portret, handafdruk, tekening) en benoemt daarbij gevoelens of identiteit.

<i>Reflecteren</i>	Taalgebruik en presenteren	Vertelt minimaal ('dit is mijn tekening').	Reageert op vragen van anderen en benoemt een gevoel of keuze.	Presenteert met trots, verwoordt gedachten of gevoelens en geeft complimenten aan anderen.
--------------------	----------------------------	--	--	--

Gebruikstips

- **Observaties:** gebruik de rubric tijdens de activiteiten (bijvoorbeeld kleuren mengen, portretten maken) of in kringgesprekken. Noteer korte observaties of citaten.
- **Portfolio:** voeg per fase foto's van werkstukken toe en uitspraken van leerlingen.
- **Feedback:** gebruik voorbeelden uit de rubric om ontwikkeling rond taal, identiteit en inclusie concreet te maken.
- **Differentiatie:** de rubric laat zien wie extra steun nodig heeft bij taal en wie meer uitdaging kan krijgen met filosofische vragen of creatieve verdieping.

Lesbrief: welke kleur ben jij?

Thema-inleiding (voorleestekst)

Vandaag gaan we het hebben over een bijzondere vraag: 'Mag ik de huidskleur?'

Misschien heb je dat zelf weleens gevraagd toen je aan het tekenen was. Vaak bedoelen leerlingen daarmee één kleurpotlood, meestal lichtroze of beige. Maar klopt dat eigenlijk wel?

Kijk maar eens om je heen. Iedereen in deze kring heeft een eigen tint. Soms lijken ze op elkaar, soms zijn ze heel verschillend. Je huid kan zelfs veranderen: een beetje rood na de gym, sproetjes in de zomer of bleek als je ziek bent.

Dat laat zien: er bestaat niet één huidskleur. Huidskleur is een woord dat ons soms op het verkeerde been zet. Want als er maar één potlood is dat zo heet, wat zegt dat dan over hoe we naar elkaar kijken? Hoe voelt het als jouw kleur er níet bij zit?

Vandaag gaan we ontdekken dat er net zoveel huidskleuren bestaan als er mensen zijn – en dat elk van die kleuren waardevol is. We gaan ook nadenken over taal: hoe woorden ons beeld kunnen beïnvloeden. We onderzoeken hoe kunstenaars en ontwerpers kleur gebruiken om verschil en diversiteit te laten zien. En natuurlijk gaan we zelf kleuren mengen, portretten maken en een grote groepsposter samenstellen.

Want als we onze kleuren bij elkaar brengen, zien we hoe uniek ieder van ons is én dat we samen een groep vormen waarin iedereen meetelt.

Lesdoelen

- Taal en kritisch denken – Leerlingen onderzoeken hoe het woord 'huidskleur' invloed heeft op hoe we naar elkaar kijken en leren dit respectvol te bespreken.
- Waarnemen en vergelijken – Leerlingen ontdekken en benoemen verschillen en overeenkomsten tussen tinten en koppelen deze aan gevoelens en ervaringen.
- Creatieve expressie – Leerlingen maken een zelfportret met een bewust gekozen of gemengde kleur en dragen hiermee bij aan een groepsposter.
- Sociale verbondenheid – Leerlingen ervaren dat alle kleuren samen één geheel vormen en verwoorden dat iedereen erbij hoort.

Taalontwikkeling

Actieve woordenschat

afbeelding, anders, donker / licht, erbij horen, gevoel, gelijkwaardig, hetzelfde, huidtinten, identiteit, keuze, mengen, respect, samen, taal, uiterlijk, verschil, verschillend

Taalroutines

- Mijn kleur is ...
- Ik kies deze kleur omdat ...
- Als ik naar onze klassenfoto kijk, zie ik dat ...

Gesprekstips

- Stel open vragen en laat leerlingen hun gedachten in hun eigen woorden verwoorden.
- Benoem verschillen zonder oordeel en benadruk overeenkomsten.

Benodigdheden

- Groot vel papier of karton voor de groepsposter 'welke kleur ben jij?'
- A3- en A4-papier voor portretten
- Kleurpotloden of wasco in diverse huidtinten
- Verf (rood, geel, bruin, wit) en paletten of bakjes om tinten te mengen
- Spiegels (handspiegels of een klassenspiegel)
- Doekjes, schorten, waterbakjes
- Pictogrammen of kaartjes voor gevoelens en kleuren (blij, trots, bijzonder) (optioneel)
- Digibord met korte video of foto's van kinderen wereldwijd (optioneel)

De vijf fasen van de leercirkel***Verwonderen (15-20 minuten)***

Doel: leerlingen worden nieuwsgierig gemaakt naar het nieuwe thema en verkennen hun eerste vragen, associaties en verwachtingen.

Activiteit

- Zet de leerlingen in de kring en leg een doos kleurpotloden in het midden. Vraag: 'Welke kleur is de huidskleur?'
- Laat leerlingen kiezen en bespreek: kiezen ze allemaal hetzelfde potlood of juist verschillende?
- Laat leerlingen in tweetallen hun handen naast elkaar leggen en ze samen bekijken: zijn ze hetzelfde of juist anders?
- Maak zichtbaar dat er veel variatie is. Vraag: 'Hoeveel verschillende huidskleuren zien we eigenlijk in de klas?'

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als er in een doos kleurpotloden maar één kleur 'huidskleur' heet?
- Hoe zou jij je voelen als jouw kleur er niet bij zit?
- Kun je je anders voelen als je iets anders tekent of draagt?
- Kunnen woorden ervoor zorgen dat iemand zich wel of niet gezien voelt?
- Is er een kleur die bij iedereen zou passen? Of juist niet?

Gesprekstips

- Herhaal en spiegel antwoorden.
- Laat leerlingen op elkaar reageren.
- Gebruik handen en kleurpotloden als visueel anker.

Oriënteren (30-35 minuten)

Doel: leerlingen ontdekken dat er meerdere tinten bestaan en verbinden deze aan gevoelens en woorden.

Activiteit

- Laat een set huidtinten-krijtjes of -verf zien. Nodig leerlingen uit om een kleur te kiezen die het meest op hun huidskleur lijkt.
- Geef spiegels: leerlingen kijken naar hun gezicht en vergelijken dat met de gekozen kleur.
- Vraag door: 'Waarom kies jij die kleur? Hoe voelt dat? Vind je die kleur mooi?'
- Schrijf de antwoorden op groot vel in een woordweb rond 'mijn kleur'. Gebruik pictogrammen voor gevoelens.

- Toon foto's of een korte video van kinderen wereldwijd. Bespreek: 'Welke kleuren zie je? Lijken die op ons?'

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als we allemaal dezelfde kleur tekenen voor huid?
- Hoe voelt het om een kleur te kiezen die bij jou past?
- Kun je trots zijn op je eigen kleur? Waarom wel of niet?
- Hoeveel kleuren hebben we eigenlijk nodig om iedereen te tekenen?

Onderzoeken (35-40 minuten)

Doel: leerlingen experimenteren spelenderwijs met het mengen van kleuren en benoemen de verschillende tinten die daardoor ontstaan.

Activiteit

- Laat leerlingen in groepjes verf mengen: bruin en wit, bruin en geel, bruin en rood.
- Geef opdrachten:
 - Maak de kleur lichter.
 - Maak de kleur donkerder.
 - Maak de kleur warmer.
 - Maak een tint die nog niemand heeft gemaakt.
- Laat leerlingen de nieuwe tinten benoemen en koppelen aan elkaar of aan zichzelf.
- Leg alle gemaakte kleuren naast elkaar op een groot vel. Vraag: 'Hoeveel tinten hebben we nu ontdekt? Past iedereen erbij?'

Knipmoment: na ± 90 minuten kan de les hier eventueel afgerond worden met een korte kringreflectie en later worden hervat bij 'uitvoeren'.

Uitvoeren (60-65 minuten)

Doel: leerlingen maken zichtbaar hoe uniek iedereen is en ervaren dat alle verschillen samen een kleurrijk geheel vormen.

Opdracht: ontwerp een zelfportret, handafdruk of duo-portret waarin jouw eigen tint en gevoel zichtbaar worden.

Werkvormen

- Zelfportret: schilder of teken jezelf met een spiegel erbij, gebruik je gekozen (meng)kleur.
- Duo-portret: teken je buur of werk samen en teken elkaar.
- Handenposter: combineer individuele handafdrukken tot een 'klassenregenboog van kleuren'.
- Kleurenboek: verzamel portretten en uitspraken in een gezamenlijk boekje met de titel 'wij horen erbij'.

Proces

- Start met kort terugkijken naar de gemengde kleuren uit de onderzoeken-fase.
- Laat leerlingen kiezen welke tint ze voor hun portret willen gebruiken.
- Laat leerlingen tijdens het tekenen of schilderen één woord of een korte zin bij hun werk schrijven (bijvoorbeeld: trots, blij, samen).

Feedbackmoment

Laat leerlingen elkaars werk bekijken en elkaar vragen: 'Wat zie jij in mijn portret? Welke boodschap komt over?'

Reflecteren (20-25 minuten)

Doel: leerlingen blikken terug op hun ervaringen, benoemen hun gevoelens en geven betekenis aan wat zij hebben gedaan en ontdekt.

Activiteit

- Kijk samen naar de groepsposter. Vraag: 'Wat zie je?' En: 'Welke kleuren hebben we allemaal ontdekt?'
- Laat leerlingen korte zinnen afmaken:
 - Mijn kleur is ...
 - Ik voel me ... als ik mezelf zo teken.
 - Samen zijn wij ...
- Sluit af met een complimentenronde: iedere leerling kiest één werk van een andere leerling en zegt waarom hij of zij dit werk mooi vindt.

Taal-denkgesprek

- Kun je iets leren over iemand door naar zijn of haar tekening te kijken?
- Hoe voelt het dat we samen zoveel kleuren hebben ontdekt?
- Zijn we anders gaan kijken naar het woord 'huidskleur'? Hoe?
- Kun je bedenken hoe het is voor kinderen als hun kleur er niet bij zit?

Gesprekstips

- Gebruik een praatstok zodat iedereen aan bod komt.
- Benadruk dat er geen fout antwoord is.
- Sluit positief af: 'Alle kleuren horen erbij.'

Afsluiting

De les sluit af met de groepsposter 'welke kleur ben jij?' Dit kunstwerk laat zien dat iedere leerling uniek is en dat alle leerlingen samen een kleurrijk geheel vormen. Hang de poster op in de klas of gang als blijvend symbool van verbondenheid.

Differentiatie**Extra ondersteuning**

- Werk met pictogrammen en kleurenkaarten.
- Laat leerlingen wijzen of kiezen in plaats van benoemen.
- Begeleid kleine groepjes bij het mengen.

Uitdaging

- Laat leerlingen nieuwe namen verzinnen voor de gemaakte kleuren (bijvoorbeeld 'honingkleur', 'zonnebruin').
- Stel filosofische vragen: 'Wat als iedereen dezelfde kleur had?'
- Laat leerlingen mini-interviews houden: 'Waarom koos jij deze kleur?'

Verlenging

- Maak een klasboekje 'onze kleuren' met portretten en uitspraken.
- Organiseer een mini-expositie in de klas of gang.

Rubric

Doel: deze rubric helpt om het leerproces van leerlingen in groep 3-4 zichtbaar te maken op het gebied van waarnemen, taal, kritisch denken, creatief werken en reflectie. De observatiepunten zijn gekoppeld aan de vijf fasen van de ACV-leercirkel.

Les (fasen)	Competentie-gebied	Beginnend	Ontwikkeld	Gevorderd
Verwonderen	Waarnemen en taal	Benoemt losse kleuren of gebruikt het woord 'huidskleur' zonder toelichting.	Vergelijkt kleuren van handen of potloden en benoemt eenvoudige verschillen ('lichter' / 'donkerder').	Verwoordt bewust dat er veel huidskleuren bestaan en stelt hier zelf vragen bij.
Oriënteren	Taalontwikkeling en empathie	Kiest een kleur die bij hem of haar lijkt te passen, zonder toelichting.	Verbindt de gekozen kleur aan gevoel of ervaring ('ik kies deze, want die lijkt op mij / want ik voel me blij').	Geeft een uitgebreide toelichting bij zijn of haar keuze en verbindt deze keuze aan respect voor en trots op verschillen.
Onderzoeken	Kritisch en onderzoekend denken	Probeert kleuren te mengen met ondersteuning, benoemt basiswoorden ('licht', 'donker').	Experimenteert met mengen en benoemt verschillen, legt een verband met klasgenoten of voorbeelden.	Ontdekt nieuwe tinten, geeft er eigen namen aan en koppelt dit alles aan de diversiteit in de groep of de wereld.
Uitvoeren	Creatieve expressie en identiteit	Maakt een eenvoudige tekening of afdruk met een gekozen kleur.	Maakt een portret of handafdruk en kiest daarbij bewust een kleur en een vorm.	Ontwerpt een portret of beeldend werk dat zichtbaar maakt wie hij of zij is en benoemt daarbij betekenis.
Reflecteren	Terugblikken en delen	Vertelt kort iets over wat hij of zij heeft gemaakt.	Luistert naar anderen en reageert met een compliment of vraag.	Presenteert met trots, legt een verband tussen het eigen werk en het gezamenlijke groepswork en verwoordt dat iedereen erbij hoort.

Gebruikstips

- **Observaties:** gebruik de rubric tijdens kringgesprekken, mengactiviteiten en presentaties om signalen van groei vast te leggen.
- **Portfolio:** koppel eventueel foto's van tekeningen, uitspraken van leerlingen en de groepsposter aan rubricniveaus.
- **Feedback:** gebruik de rubric om groei in taal, zelfbeeld en sociaal inzicht te bespreken.
- **Differentiatie:** de rubric laat zien wie meer uitdaging kan krijgen (bijvoorbeeld filosofische vragen, eigen namen voor kleuren) en wie baat heeft bij visuele ondersteuning of meer begeleiding.

Lesbrief: de wereld in kleur

Thema-inleiding (voorleestekst)

Vandaag gaan we het hebben over een woord dat misschien heel gewoon lijkt, maar eigenlijk helemaal niet zo vanzelfsprekend is: huidskleur. Misschien heb jij of heeft iemand in je klas ooit gezegd: 'Mag ik de huidskleur?' Meestal bedoel je dan één kleurpotlood, vaak lichtroze of beige. Maar klopt dat eigenlijk wel?

Als we goed om ons heen kijken, zien we meteen dat dit niet kan. Iedereen in deze klas heeft een andere tint. Soms lijkt je huid lichter, soms donkerder, soms met sproetjes, soms met een warme gloed. En je huid kan ook veranderen: na een middag buitenspelen, als je ziek bent of na een vakantie in de zon.

Het woord 'huidskleur' heeft ook een geschiedenis. Vroeger zat er in kleurdozen vaak maar één potlood dat zo genoemd werd. Daarmee leek het alsof dat de standaard was, alsof dat de kleur was die bij iedereen zou horen. Maar klopt dat? Wat doet dat met ons beeld van onszelf en anderen?

Vandaag gaan we onderzoeken hoe taal en beeld ons denken kunnen sturen. We kijken naar oude kleurdozen, naar reclames en beelden uit boeken of tijdschriften. We vragen ons af: wie zie je wel en wie niet? Welke verhalen worden verteld en welke blijven verborgen?

We gaan niet alleen praten, maar ook doen. Jullie gaan zelf kleuren mengen, collages maken en woorden geven aan wat je ziet en voelt. Samen zullen we ontdekken dat er niet één huidskleur bestaat, maar dat diversiteit juist rijkdom brengt. Iedere kleur is waardevol en vertelt een verhaal. En als we al die verhalen samenbrengen, krijgen we een wereld vol kleur.

Lesdoelen

- Kritische analyse – Leerlingen onderzoeken hoe woorden, beelden en kunstwerken invloed hebben op hoe we naar elkaar kijken.
- Cultureel bewustzijn – Leerlingen ontdekken dat er niet één huidskleur bestaat, maar dat diversiteit een bron van rijkdom en verbondenheid is.
- Creatieve expressie – Leerlingen experimenteren met kleuren mengen en maken een collage of portret waarin identiteit en diversiteit zichtbaar worden.
- Taal en reflectie – Leerlingen geven woorden aan hun eigen keuzes en gevoelens en oefenen in respectvol benoemen van verschillen en overeenkomsten.

Taalontwikkeling

Actieve woordenschat

afkomst, beeldvorming, collage, cultuur, diversiteit, expressie, gelijkwaardigheid, groepsdruk, huidtinten, identiteit, inclusie, perspectief, stereotype, uitsluiting, verbondenheid, vooroordeel

Taalroutines

- Dit beeld doet mij denken aan ...
- Ik zie verschil omdat ...
- Mijn collage laat zien dat ...
- Ik kies deze kleur omdat ...

Gesprekstips

- Laat leerlingen verbanden leggen tussen hun eigen ervaring en bredere thema's.
- Moedig kritisch denken aan met doorvragen: 'Hoe weet je dat? Waar zie je dat?'

Benodigdheden

- Voorbeelden van oude en moderne kleurdozen (afbeeldingen of echt)
- Reclamebeelden, illustraties uit boeken of kranten / tijdschriften (historisch en modern)
- Tijdschriften, folders en kranten om uit te knippen
- Groot vel papier of karton voor collages
- Kleurpotloden of stiften in diverse tinten
- Verf (rood, geel, blauw, wit, bruin) en paletten
- Scharen, lijm en schriften
- Spiegels om naar jezelf te kijken
- Digibord of tablets om beelden te tonen (optioneel)
- Reflectiekaartjes met vragen voor nabespreking (optioneel)

De vijf fasen van de leercirkel***Verwonderen (20 minuten)***

Doel: leerlingen worden zich ervan bewust dat huidskleur geen vanzelfsprekendheid is en dat woorden invloed hebben.

Activiteit

- Zet de leerlingen in de kring. Laat een ouderwetse kleurdoos zien (of een afbeelding op het digibord). Vraag: 'Welke kleur wordt hier huidskleur genoemd?'
- Bespreek kort: waarom denk je dat juist deze kleur vroeger zo werd genoemd?
- Leg er een moderne set bij, waarin meerdere tinten zitten. Vraag: 'Wat valt je op? Wat zegt dit over hoe we tegenwoordig naar kleur kijken?'
- Laat leerlingen in groepjes hun handen naast elkaar leggen. Vraag: 'Zijn ze allemaal hetzelfde of juist verschillend? Hoeveel tinten zien we in elk groepje?'

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als maar één kleur de naam 'huidskleur' krijgt?
- Hoe zou jij je voelen als jouw kleur er niet bij zat?
- Kunnen woorden ervoor zorgen dat iemand zich wel of niet gezien voelt?
- Is er misschien een kleur die bij iedereen past, of juist niet?

Oriënteren (30 minuten)

Doel: leerlingen leggen verbanden tussen taal, beeld en cultuur en herkennen hoe deze elkaar beïnvloeden.

Activiteit

- Toon reclamebeelden of illustraties uit verschillende perioden. Bijvoorbeeld een oude reclame waarin alleen lichtgekleurde mensen zijn afgebeeld, tegenover een moderne reclame waarin meer diversiteit zichtbaar is.
- Vraag: 'Wie zie je hier? Welke kleuren worden gebruikt? Wie mis je misschien?'
- Verdeel de klas in groepjes en geef elk groepje een afbeelding om kort te analyseren.
- Laat elk groepje twee of drie kernwoorden opschrijven (bijvoorbeeld eerlijk, eenzijdig, stereotipe, verbonden, verschillend).

Taal-denkvragen

- Wat zegt dit beeld over wie belangrijk is?
- Wat mis je in dit beeld?
- Hoe zou jij dit beeld eerlijker maken?

Onderzoeken (40 minuten)

Doel: leerlingen experimenteren met kleur en kijken kritisch naar de effecten en betekenissen van beeld.

Activiteit

- Laat leerlingen in groepjes verf mengen om verschillende tinten te maken: 'Maak drie kleuren die samen beter jouw huidskleur laten zien dan één potlood.'
- Laat hen tijdens het mengen, praten in hun groepje: welke kleuren gebruik je, waarom kies je die?
- Laat hen daarna tijdschriften of reclamebeelden onderzoeken: hoe worden mensen daar afgebeeld? Zijn de tinten eerlijk weergegeven? Wie ontbreekt er?

Reflectie tussendoor

- Welke tinten hebben jullie gemaakt?
- Wat zegt dit over hoe we naar huidskleur kunnen kijken?
- Wat viel je op in de tijdschriften of reclames?

Knipmoment: na ± 90 minuten kan hier worden gestopt. Bewaar de resultaten voor de volgende lesfase.

Uitvoeren (60-65 minuten)

Doel: leerlingen ontwerpen individueel een beeldend werk waarin ze diversiteit en verbondenheid als kracht verbeelden.

Opdracht: maak een collage, zelfportret of poster waarin je laat zien dat diversiteit waardevol is en dat iedereen erbij hoort.

Werkvormen

- Collage: knip gezichten, handen of lichamen uit tijdschriften en combineer ze tot een kleurrijk geheel waarin diversiteit zichtbaar wordt. Voeg eventueel woorden of slogans toe.
- Zelfportret: schilder of teken jezelf met gemengde tinten en voeg symbolen toe die jouw identiteit verbeelden (bijvoorbeeld een vlag, hobby, lievelingskleur).
- Poster: ontwerp een poster met een positieve boodschap (bijvoorbeeld: alle kleuren zijn waardevol, samen zijn wij sterker).

Proces

- Start met een kort gesprek: 'Wat wil jij laten zien met jouw werk?'
- Laat leerlingen eerst hun idee schetsen en dit daarna uitwerken.
- Laat hen tijdens het proces elkaar in tweetallen feedback geven: 'Wat zie je? Welke boodschap herken je?'

Verbinding met kunst

Laat voorbeelden zien van kunstenaars die diversiteit en identiteit zichtbaar maken (bijvoorbeeld Kehinde Wiley, Frida Kahlo, Hassan Hajjaj of Zhang Huan).

Reflecteren (25 minuten)

Doel: leerlingen kijken terug op hun ervaringen, benoemen de gevoelens die daarbij horen en geven betekenis aan wat zij hebben gedaan en geleerd.

Activiteit

- Organiseer een tentoonstelling in de klas: 'de wereld in kleur'.
- Rondgang: laat leerlingen elkaars werk bekijken en één compliment of observatie op een kaartje schrijven.
- Klasgesprek:
 - Wat heb je geleerd over jezelf en de ander?
 - Waarom is het belangrijk dat er meer dan één huidskleur bestaat?
 - Hoe zorgen we ervoor dat iedereen zich gezien voelt in onze klas en in de wereld?

Taal-denkvragen

- Wat wil jij dat anderen zien in jouw werk?
- Hoe heeft taal invloed op hoe we elkaar zien?
- Wat betekent het om samen een 'wereld in kleur' te zijn?

Afsluiting

De les eindigt met een klassenexpositie van alle werken: 'de wereld in kleur'. Het geheel laat zien dat iedere leerling uniek is, maar dat alle verhalen samen een kleurrijk geheel vormen. De expositie kan in de klas blijven hangen of worden uitgebreid naar de gang of naar een gezamenlijke presentatie voor ouders.

Differentiatie*Extra ondersteuning*

- Gebruik analysekaarten met vragen: 'Wie zie je? Welke woorden? Welke kleuren?'
- Laat leerlingen in tweetallen werken.
- Geef extra hulp bij het mengen van verf of bij het structureren van een collage.

Uitdaging

- Laat leerlingen een korte, filosofische tekst, rap of spokenwordtekst schrijven bij hun collage.
- Laat hen beeldtaal uit verschillende culturen of perioden analyseren en deze vergelijken.
- Laat hen een digitale campagneposter of socialmediapost ontwerpen over diversiteit en inclusie.

Verlenging

- Organiseer een schoolbrede expositie of een klasbrede presentatie met toelichting.
- Koppel de opdracht aan actuele thema's, bijvoorbeeld diversiteit in sport, media of mode.
- Maak een filmpje of digitale presentatie waarin leerlingen hun werk toelichten en delen met anderen.

Rubric

Doel: deze rubric maakt de voortgang van leerlingen zichtbaar op het gebied van kritisch denken, cultureel bewustzijn, creatief ontwerpen, taalontwikkeling en sociale interactie. De rubric ondersteunt formatieve beoordeling tijdens de lessen en helpt bij observatie, feedback en differentiatie.

Les (fasen)	Competentie-gebied	Beginnend	Ontwikkend	Gevorderd
Verwonderen	Kritisch denken en zelfbeeld	Benoemt losse kleuren zonder verband.	Vergelijkt tinten en benoemt dat er meerdere bestaan.	Legt uit hoe woorden als 'huidskleur' beeldvorming sturen en gevoelens beïnvloeden.
Oriënteren	Cultureel en emotioneel bewustzijn	Kiest een kleur voor zichzelf zonder toelichting.	Verbindt gekozen kleur aan een gevoel of ervaring.	Verbindt zijn of haar eigen kleurkeuze aan identiteit, cultuur of hoe anderen je zien.
Onderzoeken	Sociaal inzicht en taalbewustzijn	Probeer te mengen zonder koppeling aan betekenis.	Benoemt verschillen en stelt vragen over namen of betekenissen.	Reflecteert kritisch op uitsluiting / inclusie door taal en beeld; legt verband met stereotypen.
Uitvoeren	Creatief denken en betekenisgeving	Maakt een collage of zelfportret zonder duidelijke boodschap.	Licht zijn of haar kleurkeuze kort toe in relatie tot zichzelf.	Ontwerpt bewust een beeldend werk met een duidelijke boodschap over diversiteit en gelijkwaardigheid en presenteert dit.
Reflecteren	Taalgebruik en presenteren	Vertelt kort wat hij of zij heeft gemaakt.	Legt keuzes uit en koppelt deze aan een gevoel ('ik voel me ... bij deze kleur').	Presenteert duidelijk, verbindt zijn of haar eigen werk aan de klassenposter en benadrukt dat alle kleuren samen het geheel vormen.

Gebruikstips

- **Observaties:** leg korte observaties vast (bijvoorbeeld citaten of handelingen) tijdens de kringgesprekken, het mengen, de analyse van beelden en de eindpresentatie.
- **Portfolio:** combineer collages, uitspraken van leerlingen en foto's van groepsproducten om ontwikkeling te documenteren.
- **Feedback:** gebruik de rubric om taalontwikkeling, sociaal inzicht en burgerschapsvaardigheden te onderbouwen met concrete voorbeelden.
- **Differentiatie:** de rubric laat zien welke leerlingen extra uitdaging aankunnen (bijvoorbeeld het formuleren van slogans of een spoken word-tekst) en welke leerlingen juist baat hebben bij visuele ondersteuning (pictogrammen, stappenkaarten, voorbeeldcollages).

Lesbrief: een palet van identiteiten

Thema-inleiding (voorleestekst)

Vandaag onderzoeken we huidskleur. Niet alleen als kleur op papier, maar als idee dat gevormd wordt door woorden, beelden en verhalen. Je hoort soms: 'Mag ik de huidskleur?' Meestal wordt dan een lichtroze potlood bedoeld. Maar als je om je heen kijkt, zie je meteen: er bestaat niet één huidskleur. Er bestaan veel tinten, net zoveel als er mensen zijn.

Beelden en woorden sturen hoe we denken. In media en geschiedenis zijn er voorbeelden die stereotypen versterken, maar ook veel kunst die juist doorbreekt wat 'normaal' lijkt. Interessant is dat oude meesters in hun portretten huidskleur helemaal niet alleen met 'roze' schilderden: ze gebruikten blauw, groen en rood in schaduwen en ondertonen, om leven, licht en emotie te vangen. Dat laat zien: huidskleur is geen vaste potloodkleur, maar een palet.

Vandaag gaan we:

- onderzoeken hoe stereotypen en vooroordelen kunnen ontstaan rondom huidskleur;
- kritisch kijken naar beeldtaal in kunst en media (toen en nu);
- filosofisch in dialoog over gelijkwaardigheid en verschil;
- een visueel statement maken waarin jij jouw visie op identiteit en inclusie zichtbaar maakt.

Aan het einde van de les hangt er een gezamenlijke mini-expo: een palet van identiteiten.

Lesdoelen

- Analyse en beeldtaal – Leerlingen herkennen en bespreken stereotypen en vooroordelen rondom huidskleur in kunst, media en geschiedenis en benoemen effecten van beeldvorming.
- Historisch en kunstzinnig bewustzijn – Leerlingen onderzoeken hoe oude meesters huidtinten opbouwden (onder andere met blauw, rood en groen) en koppelen dit aan betekenis en expressie.
- Filosofische dialoog – Leerlingen voeren een filosofisch gesprek over identiteit, gelijkwaardigheid en verschil, luisteren naar anderen en onderbouwen hun eigen standpunt.
- Creatieve expressie – Leerlingen ontwerpen een visueel statement (poster, schildering, collage of digitaal) dat diversiteit en inclusie zichtbaar maakt, en verantwoorden hun keuzes.
- Reflectie en burgerschap – Leerlingen reflecteren op de invloed van taal en beeld op (on) gelijkheid en formuleren een handelingsstap voor een inclusieve groeps- of schoolcultuur.

Taalontwikkeling

Actieve woordenschat

beeldtaal, discriminatie, diversiteit, expressie, gelijkwaardigheid, huidskleur, identiteit, inclusie, inspiratiebron, kunstwerk, lichaamsbeeld, perspectief, stereotype, statement, vrijheid, vooroordeel

Taalroutines

- Dit beeld laat zien dat ...
- Ik kies deze kleur omdat ...
- Mijn statement gaat over ...
- Ik denk anders omdat ...

Gesprekstips

- Laat leerlingen verbanden leggen tussen verschillende perspectieven en tijdgeest.
- Moedig kritisch denken aan met doorvragen: 'Waar zie je dat aan? Wat bedoelt de kunstenaar hiermee?'

Benodigdheden

- Reproducties van kunstwerken (oude meesters, niet-Europese portretten, hedendaagse kunst)
- Tijdschriften, media-uitingen, reclames of screenshots van social media
- A3- of A2-papier, karton of canvas
- Doos met kleurpotloden
- Verf (rood, geel, blauw, wit, bruin), kwasten, paletten
- Collagemateriaal: tijdschriften, stiften, lijm
- Spiegels voor zelfportret
- Tablets of digibord voor beeldanalyse (optioneel)
- Reflectiekaartjes met filosofische vragen (optioneel)

De vijf fasen van de leercirkel***Verwonderen (20 minuten)***

Doel: leerlingen worden zich ervan bewust dat huidskleur niet vanzelfsprekend is en dat woorden invloed hebben.

Activiteit

- Start met de doos kleurpotloden. Vraag: 'Welk kleurpotlood is de huidskleur?' Laat de leerlingen kiezen en bespreek verschillen.
- Laat de leerlingen in kleine groepjes hun handen naast elkaar leggen: zijn die hetzelfde of juist verschillend?
- Trek met de klas een conclusie over het aantal tinten in de kring.

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als er maar één potlood 'huidskleur' heet?
- Hoe zou jij je voelen als jouw kleur er niet bij zit?
- Kunnen woorden ervoor zorgen dat iemand zich wel of niet gezien voelt?
- Is er een kleur die bij iedereen zou passen? Of juist niet?

Tip: noteer uitspraken op het bord of op kaartjes voor later in de reflectie.

Oriënteren (30-35 minuten)

Doel: leerlingen leren dat huidskleur altijd in context staat en ontdekken perspectieven uit kunst en media.

Activiteit

- Laat portretten zien van oude meesters (Rembrandt, Vermeer, maar ook niet-westerse kunstenaars). Zoom in op het kleurgebruik.
- Bespreek hoe oude meesters huidskleur opbouwden: blauw in schaduw, rood bij wangen, groen voor ondertonen.
- Vergelijk dit met hedendaagse kunst en media. Wat valt op in beeldtaal? Welke stereotypen zie je?

Taal-denkgesprek

- Waarom gebruikten kunstenaars vroeger meerdere kleuren voor huid?
- Wat zie je in hedendaagse beelden dat stereotypen versterkt?
- Hoe kan kunst juist stereotypen doorbreken?

Onderzoeken (40-45 minuten)

Doel: leerlingen ontwikkelen een onderzoekende blik door beelden te analyseren op vorm, betekenis en intentie, en verkennen hoe kleur die betekenissen kan versterken, veranderen of onderbreken door ermee te experimenteren.

Activiteit

- Laat leerlingen verf mengen om verschillende huidtinten te maken, ook met 'vreemde' kleuren (rood, blauw, groen).
- Laat hen in groepjes tijdschriftbeelden of reclames onderzoeken: hoe worden mensen afgebeeld? Welke stereotypen herken je?
- Laat de groepjes kort hun bevindingen delen: wat viel op, wat vonden ze eerlijk of juist niet?

Reflectie tussendoor

- Zijn dit ook huidskleuren?
- Wat zegt kleurgebruik over macht, status of identiteit?

Knipmoment: na ± 90 minuten kan hier worden gestopt. Bewaar de resultaten voor de volgende lesfase.

Uitvoeren (60-65 minuten)

Doel: leerlingen ontwerpen een visueel statement waarin zij laten zien hoe zij naar identiteit, diversiteit en gelijkwaardigheid kijken. Ze passen inzichten uit de kunstgeschiedenis (oude meesters) en de hedendaagse beeldcultuur toe in hun eigen werk.

Opdracht: ontwerp een poster, schildering, collage of digitaal beeld waarin je jouw visie op identiteit, diversiteit en gelijkwaardigheid zichtbaar maakt. Gebruik kleur en beeldtaal bewust: welke keuzes maak je en wat wil je ermee zeggen?

Werkvormen

- Zelfportret in de stijl van oude meesters: meng meerdere tinten om huid te verbeelden, met gebruik van rood / blauw / groen in schaduwen.
- Poster met beeld en slogan: combineer een krachtige tekst met een beeld dat stereotypen doorbreekt.
- Collage: gebruik tijdschriften of digitale beelden om stereotypen te analyseren en vervolgens te doorbreken door een nieuw beeld te maken.
- Abstract kunstwerk: werk met kleurvlakken en vormen waarin tinten en contrasten symbool staan voor diversiteit en gelijkwaardigheid.

Proces

- 1 Brainstorm en schets: maak eerst een schets en noteer welke boodschap je wilt uitdragen.
- 2 Experiment en techniek: probeer verschillende manieren uit (kleuren mengen, composities maken, tekst toevoegen).
- 3 Uitwerken: werk je ontwerp uit op groot formaat (A3 of A2, digitaal of fysiek).
- 4 Feedback en doorwerken: geef elkaar tussentijds feedback in tweetallen of groepjes. Vragen:
 - Wat zie je in mijn werk?

- Welke boodschap komt over?
- Wat kan ik nog versterken of duidelijker maken?

5 Verbeterfase: verwerk je feedback en scherp je werk aan.

Koppeling aan oude meesters

- Moedig leerlingen aan om minstens één techniek van de oude meesters in hun werk te verwerken (bijvoorbeeld ondertoon in huid, gebruik van licht / donker, symbolische details).
- Laat hen reflecteren: 'Hoe helpt deze techniek mij om mijn boodschap sterker te maken?'

Reflecteren (20-25 minuten)

Doel: leerlingen reflecteren op wat zij hebben meegemaakt, onderzoeken hoe gelijkwaardigheid daarin een rol speelt en bedenken een betekenisvolle handelingsstap om gelijkwaardigheid in hun eigen handelen te versterken.

Activiteit

- Organiseer een expositie in de klas: een palet van identiteiten.
- Rondgang: laat leerlingen elkaars werk bekijken. Wat valt op? Welke boodschappen zien ze?
- Klasgesprek:
 - Wat heb je geleerd over jezelf en de ander?
 - Welke stereotypen wil jij doorbreken?
 - 'Iedereen hoort erbij.' Wat betekent dit voor ons als groep?
- Laat leerlingen individueel een korte zin of kaartje schrijven: 'Mijn stap voor meer gelijkwaardigheid is ...'

Taal-denkgesprek

- Kun je iets leren over medeleerlingen door naar hun kunstwerken te kijken?
- Zijn we anders gaan kijken naar het woord 'huidskleur'?
- Hoe kan kunst bijdragen aan een eerlijkere wereld?

Afsluiting

De les sluit af met een gezamenlijke mini-expositie in de klas. De posters en kunstwerken blijven zichtbaar als herinnering dat identiteit en diversiteit belangrijk en waardevol zijn.

Differentiatie

Extra ondersteuning

- Gebruik pictogrammen en voorbeeldafbeeldingen.
- Laat leerlingen die moeite hebben met taal of beeldanalyse in tweetallen werken.
- Bied extra hulp bij het mengen van verf en bij het structureren van het ontwerp.

Uitdaging

- Laat leerlingen filosofische vragen verder uitwerken in een korte tekst, rap of spoken word-tekst.
- Vergelijk beeldtaal uit verschillende culturen of tijdperken.
- Laat leerlingen digitaal werken en een campagneposter of socialmediapost ontwerpen.

Verlenging

- Organiseer een expositie voor ouders of andere groepen.

- Koppel de opdracht aan actualiteit, bijvoorbeeld aan discriminatie in de media, inclusieve mode of diversiteit in sport of politiek.
- Maak een filmpje of een digitale presentatie waarin leerlingen hun statement toelichten.

Rubric

Doel: deze rubric maakt de ontwikkeling van leerlingen zichtbaar op het gebied van kritisch denken, culturele en historische bewustwording, creatief ontwerpen, taalgebruik en reflectief burgerschap. De rubric ondersteunt formatieve beoordeling tijdens de les en helpt bij observatie, feedback en differentiatie.

Les (fasen)	Competentie-gebied	Beginnend	Ontwikkend	Gevorderd
Verwonderen	Kritisch bewustzijn en taal	Neemt passief deel, benoemt losse observaties zonder betekenis.	Benoemt verschillen of vragen rondom huidskleur en taal, geeft een eerste persoonlijke reactie.	Verwoordt bewust hoe taal en beeld invloed hebben op zelfbeeld en verbondenheid.
Oriënteren	Cultureel en historisch inzicht	Ziet verschillen in kunst en media maar kan ze nog niet duiden.	Benoemt eenvoudige verschillen in kleurgebruik of stereotypen.	Legt verbanden tussen beeldtaal, cultuur, kunst en maatschappelijke betekenis.
Onderzoeken	Reflectie en sociaal inzicht	Luistert naar anderen, benoemt zelden actief verschillen of stereotypen.	Benoemt en bespreekt verschillen of stereotypen, reageert respectvol.	Stelt vragen, toont nieuwsgierigheid en verbindt stereotypen aan bredere thema's, zoals macht en inclusie.
Uitvoeren	Creativiteit en betekenisgeving	Maakt een eenvoudig ontwerp zonder duidelijke boodschap.	Maakt een ontwerp met enkele toelichtingen (kleur, vorm, intentie).	Ontwerpt bewust een visueel statement met onderbouwing van keuzes en betekenis.
Reflecteren	Taalgebruik en burgerschaps-reflectie	Vertelt kort wat hij of zij heeft gemaakt, zonder dieper na te denken.	Benoemt keuzes en gevoelens, reageert op vragen van anderen.	Reflecteert kritisch op eigen werk en dat van anderen, formuleert handelingsstappen voor inclusie en gelijkwaardigheid.

Gebruikstips

- **Observaties:** noteer tijdens gesprekken en ontwerpactiviteiten signalen van groei. Gebruik citaten van leerlingen om ontwikkeling zichtbaar te maken.
- **Portfolio:** verzamel foto's van kunstwerken, schetsen, uitspraken of reflectiekaartjes en koppel ze aan rubricniveaus.
- **Feedback:** gebruik de rubric om tijdens de les kort feedback te geven en leerlingen uit te nodigen hun werk of visie verder te verdiepen.
- **Differentiatie:** de rubric laat zien welke leerlingen extra ondersteuning nodig hebben (bijvoorbeeld taalhulp, structuur) en wie meer uitdaging aankan (bijvoorbeeld filosofische verdieping of digitale expressie).

Lesbrief: huidskleur is geen hokje

Thema-inleiding (voorleestekst)

Vandaag onderzoeken we huidskleur. Niet als vaststaand potlood in een doos, maar als idee dat gevormd wordt door woorden, beelden en verhalen. Vaak wordt gedacht dat 'huidskleur' één kleur is, meestal lichtroze of beige. Maar kijk om je heen: geen huid is precies hetzelfde. Er bestaan net zoveel tinten als er mensen zijn.

Woorden en beelden beïnvloeden hoe we denken. In de geschiedenis zie je hoe koloniale afbeeldingen, schoolplaten of schilderijen vaak één verhaal vertelden, meestal vanuit de machtigste positie. Sommige beelden bevestigen stereotypen, terwijl andere kunstwerken die juist proberen te doorbreken. Ook vandaag, in media en mode, bepalen beeldtaal en taal nog steeds hoe we kijken naar schoonheid, macht en identiteit.

Kunst laat ons zien dat huidskleur niet in één hokje past. Oude meesters gebruikten bijvoorbeeld blauw, rood en groen om schaduwen en levendigheid te schilderen. En hedendaagse kunstenaars en ontwerpers gebruiken kleur om verhalen te vertellen over diversiteit en gelijkwaardigheid.

Vandaag gaan we samen ontdekken:

- hoe stereotypen en vooroordelen rondom huidskleur ontstaan en doorwerken;
- hoe kunst, geschiedenis en media onze blik vormen;
- hoe we in dialoog kunnen gaan over gelijkwaardigheid, identiteit en verschil;
- en hoe jij een visueel of talig statement kunt maken waarin jouw visie zichtbaar wordt.

We eindigen met een mini-expo 'huidskleur is geen hokje', waarin we elkaars werk bekijken en een gezamenlijke afspraak formuleren om onze school inclusiever te maken.

Lesdoelen

- Analyse – Leerlingen analyseren taal en beeld in media en schoolcontext op framing, macht en representatie en benoemen effecten.
- Historisch bewustzijn – Leerlingen verbinden historische doorwerking (erfgoed, koloniale perspectieven, kunstcanon) met hedendaagse beeldvorming.
- Dialoog – Leerlingen voeren een gestructureerde dialoog met respect voor perspectiefverschillen, en onderbouwen hun standpunt.
- Creatieve expressie – Leerlingen creëren een kunst- of taaluiting (spoken word-tekst, poster, collage, digitale creatie) die diversiteit en inclusie zichtbaar maakt.
- Actiegericht burgerschap – Leerlingen formuleren een concrete, contextgebonden interventie of afspraak om bij te dragen aan een inclusieve schoolcultuur.

Taalontwikkeling

Actieve woordenschat

autonomie, artistieke expressie, beeldcultuur, beeldvorming, discriminatie, diversiteit, dialoog, ethisch, framing, historisch perspectief, identiteit, inclusie, kolonialisme, macht, perspectief, stereotype, statement, taalgebruik

Taalroutines

- Dit beeld laat zien dat ...
- Ik herken een stereotype omdat ...
- Mijn statement gaat over ...
- Mijn standpunt is ..., want ...
- Onze afspraak voor de klas is ...

Gesprekstips

- Werk met gespreksregels: luisteren, respect tonen, elkaars bijdrage samenvatten.
- Leg nadruk op nuance: er is geen goed of fout antwoord, er zijn alleen verschillende perspectieven.
- Gebruik beelden en woorden als anker om abstracte begrippen concreet te maken.

Benodigdheden

- Reproducties van kunstwerken (oude meesters, koloniale afbeeldingen, hedendaagse kunst)
- Voorbeelden uit media (reclames, modecampagnes, socialmediaposts)
- A3- of A2-papier, karton of canvas
- Doos met kleurpotloden
- Verf (rood, geel, blauw, wit, bruin), kwasten, paletten
- Collagemateriaal: tijdschriften, scharen, lijm
- Tablets of laptops (voor digitale posters of spoken word-teksten)
- Reflectiekaartjes met filosofische vragen

De vijf fasen van de leercirkel**Verwonderen (20 minuten)**

Doel: leerlingen worden zich ervan bewust dat huidskleur niet vanzelfsprekend is en dat woorden en beelden invloed hebben.

Activiteit

- Start met de doos kleurpotloden. Vraag: 'Welk kleurpotlood is de huidskleur?' Laat leerlingen kiezen en bespreek hun keuzes.
- Laat leerlingen hun handen naast elkaar leggen: zijn die hetzelfde of juist verschillend?
- Bespreek beelden: een oude schoolplaat, een schilderij, een socialmediapost. Wat valt op? Wie staat centraal?

Taal-denkgesprek in de kring

- Wat gebeurt er als er maar één potlood 'huidskleur' heet?
- Hoe zou jij je voelen als jouw kleur er niet bij zit?
- Kunnen woorden of beelden iemand buitensluiten?
- Is er een kleur die bij iedereen zou passen? Of juist niet?

Oriënteren (30-35 minuten)

Doel: leerlingen leren historische en culturele perspectieven herkennen en begrijpen hoe deze het kijken naar gebeurtenissen, mensen en beelden beïnvloeden.

Activiteit

- Analyseer portretten van oude meesters: welke kleuren gebruikten zij voor huid? (Blauw, groen, rood in schaduwen.)
- Vergelijk deze portretten met koloniale afbeeldingen en hedendaagse modebeelden. Welke verhalen worden verteld, welke ontbreken?

Taal-denkgesprek

- Waarom gebruikten kunstenaars vroeger meerdere kleuren om huid te schilderen?
- Wat zie je in hedendaagse beelden dat stereotypen versterkt?
- Hoe kan kunst juist stereotypen doorbreken?

Onderzoeken (40-45 minuten)

Doel: leerlingen analyseren kritisch en experimenteren met kleur en beeld om verschillende effecten en betekenissen te onderzoeken.

Activiteit

- Laat leerlingen verf mengen en variaties maken met 'onverwachte' kleuren (groen, blauw, rood).
- Laat groepjes tijdschriftbeelden of reclames analyseren: hoe worden mensen afgebeeld? Welke stereotypen zie je?
- Laat de groepjes kort hun bevindingen delen.

Reflectie tussendoor

- Zijn dit ook huidskleuren?
- Wat zegt kleurgebruik over macht of identiteit?

Knipmoment: hier kan eventueel afgerond worden na ± 90 minuten. Bewaar de resultaten voor de volgende lesfase.

Uitvoeren (60-65 minuten)

Doel: leerlingen maken een persoonlijk of maatschappelijk statement waarin zij hun visie op identiteit, diversiteit en gelijkwaardigheid zichtbaar maken. Ze werken beeldend of talig en laten zich inspireren door zowel oude meesters als hedendaagse media.

Opdracht: ontwerp een kunst- of taaluiting die jouw visie laat zien op diversiteit en gelijkwaardigheid. Kies een vorm die bij jou past: schildering, collage, poster, digitale creatie of spoken word-tekst. Verwerk hierin een bewuste keuze in kleurgebruik, beeldtaal of symboliek die verwijst naar hoe jij naar identiteit kijkt.

Werkvormen

- Zelfportret in de stijl van oude meesters: experimenteer met het mengen van onverwachte kleuren (blauw, rood en groen in schaduwen) zoals Rembrandt en Vermeer deden, om huid en emotie diepte te geven.
- Kunstposter met slogan: combineer beeld en tekst om een krachtige boodschap neer te zetten, zoals hedendaagse streetart of activistische campagnes.
- Collage uit media: knip, print of verzamel beelden uit tijdschriften / van social media en herschik ze tot een beeld dat stereotypen ontmaskert of doorbreekt.
- Spoken word-tekst of rap: gebruik taal om identiteit en diversiteit hoorbaar te maken, eventueel gecombineerd met een visuele achtergrond.
- Abstract werk: werk met kleurvlakken, lijnen en vormen die symbool staan voor verschillen, verbinding of botsingen.

Proces

- 1 Brainstorm en schets: schrijf of teken eerst jouw kernboodschap. Wat wil je zeggen? Voor wie?
- 2 Kleuronderzoek: kies bewust kleuren die je boodschap versterken. Experimenteer: wat gebeurt er als je 'onnatuurlijke' kleuren gebruikt voor huid, zoals oude meesters deden?
- 3 Uitwerken: maak je beeld of tekst. Neem de tijd om keuzes zichtbaar te maken (vorm, kleur, tekst, compositie).

- 4 Feedbackronde: werk in tweetallen of kleine groepjes. Stel elkaar vragen:
 - Wat zie je in mijn werk?
 - Welke boodschap hoor je erin?
 - Wat komt nog niet goed over?
- 5 Verbeterfase: verwerk je feedback en scherp je werk aan.

Verbinding met kunst en media

- Oude meesters: analyseer hoe zij huidtinten opbouwden en emoties zichtbaar maakten. Laat leerlingen dit bewust toepassen in hun eigen werk.
- Hedendaagse kunst / media: bespreek voorbeelden van kunstenaars of campagnes die stereotypen doorbreken (streetart, mode, reclames). Stimuleer leerlingen om ook hedendaagse beeldtaal in hun werk te verwerken.

Reflecteren (20-25 minuten)

Doel: leerlingen geven betekenis aan hun ervaringen en verbinden deze inzichten aan de waarden en normen van de schoolcultuur.

Activiteit

- Organiseer een mini-expo in de klas: 'huidskleur is geen hokje'.
- Rondgang: laat leerlingen elkaars werk bekijken. Welke boodschappen zien ze? Welke emoties roept het op?
- Klasgesprek:
 - Wat heb je geleerd over jezelf en de ander?
 - Welke stereotypen wil jij doorbreken?
 - Wat betekent het dat huidskleur geen hokje is?
- Laat leerlingen individueel een zin maken: 'Mijn stap voor meer gelijkwaardigheid is ...'

Taal-denkgesprek

- Kun je iets leren over medeleerlingen door naar hun kunstwerken te kijken?
- Zijn we anders gaan kijken naar het woord 'huidskleur'?
- Hoe kan kunst bijdragen aan een eerlijkere wereld?

Afsluiting

De les sluit af met een gezamenlijke expositie van posters, collages en statements. Als groep formuleren de leerlingen één inclusieve afspraak die zichtbaar in de klas of school kan worden opgehangen.

Differentiatie

Extra ondersteuning

- Gebruik analysekaarten met vragen als 'wie zie je', 'welke woorden worden gebruikt' en 'welke kleuren vallen op?'
- Laat leerlingen die ondersteuning nodig hebben in tweetallen werken zodat ze elkaar kunnen ondersteunen bij beeldanalyse en reflectie.
- Bied extra hulp bij het mengen van verf en bij het structureren van het ontwerp.

Uitdaging

- Laat leerlingen een korte, filosofische tekst, rap of spoken word-tekst schrijven waarin ze hun visie op huidskleur en identiteit uitdrukken.
- Analyseer beeldtaal en representatie in verschillende culturen of tijdperken en leg verbanden met nu.
- Laat leerlingen digitaal werken en een campagneposter of socialmediapost ontwerpen rond inclusie en diversiteit.

Verlenging

- Organiseer een expositie of presentatie voor ouders, andere klassen of een schoolbreed publiek.
- Koppel de opdracht aan actuele thema's zoals inclusieve mode, diversiteit in sport, politiek of media.
- Maak een filmpje of een digitale presentatie waarin leerlingen hun statement toelichten en verspreid het resultaat via schoolkanalen.

Rubric

Doel: deze rubric maakt de voortgang van leerlingen zichtbaar op het gebied van kritisch denken, kunstzinnige expressie, taalgebruik, historisch / cultureel bewustzijn en burgerschapsvaardigheden. De rubric ondersteunt formatief evalueren: observaties, feedback en reflectie tijdens de les. Ze helpt docenten om ontwikkeling en eigenaarschap te volgen en leerlingen te begeleiden in hun leerproces.

Les (fasen)	Competentie-gebied	Beginnend	Ontwikkend	Gevorderd
Verwonderen	Kritisch kijken en taalbewustzijn	Benoemt losse observaties ('deze kleur is anders'), zonder verdieping.	Verwoordt eerste gedachten over huidskleur, woorden en beeld, maakt een persoonlijke koppeling.	Benoemt bewust hoe woorden en beelden invloed hebben op (on)gelijkwaardigheid en geeft daar voorbeelden bij.
Oriënteren	Historisch en cultureel bewustzijn	Herkent verschillen in beeldtaal of kunst, maar zonder duiding.	Verbindt beeldtaal uit kunst of media aan betekenis (bijvoorbeeld stereotype, emotie, status).	Analyseert kritisch hoe kunst en media representaties vormen en koppelt dit aan een bredere maatschappelijke context.
Onderzoeken	Sociaal inzicht en analyse-vaardigheid	Signaleert stereotypen, maar benoemt deze oppervlakkig.	Bespreekt hoe stereotypen en framing werken en geeft voorbeelden uit media.	Analyseert framing en stereotypen systematisch en stelt verdiepende vragen over macht, inclusie en identiteit.
Uitvoeren	Creativiteit en expressie	Maakt een eenvoudig visueel product zonder duidelijke boodschap.	Ontwerpt een poster / collage / kunstwerk met een eenvoudige maar bewuste boodschap.	Creëert een krachtig visueel statement dat overtuigend laat zien hoe identiteit en inclusie vorm krijgen.

Reflecteren	Dialogoog en eigenaarschap	Geeft een korte reactie op eigen werk of dat van een ander.	Reflecteert in eenvoudige taal op proces en resultaat, benoemt verschillen en overeenkomsten.	Presenteert eigen werk helder, verbindt dit aan maatschappelijke kwesties en formuleert een concrete stap richting inclusie.
--------------------	----------------------------	---	---	--

Gebruikstips

- **Observaties:** gebruik de rubric tijdens kringgesprekken, beeldanalyses en presentaties om groei vast te leggen.
- **Portfolio:** combineer werkstukken (poster, collage, spoken word-tekst) met reflectiekaartjes en observaties als bewijs van ontwikkeling.
- **Feedback:** de rubric ondersteunt bij het bespreken van burgerschapsontwikkeling, kritisch denken en expressieve vaardigheden.
- **Differentiatie:** de rubric laat zien welke leerlingen extra ondersteuning nodig hebben bij analyse en taalgebruik en wie meer uitdaging aankan in filosofie of kunstzinnige expressie.

Dit lespakket hoort bij de uitgave 'EigenlijkWijs'.
www.eigenlijkwijs.nl